

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-136М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Конституційне право зарубіжних країн»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННП
Протокол № 3 від 15.10.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Приступлюк В. Л., Панкевич І. М. – Рівне : НУВГП, 2024. – 19 с.

Укладач: Приступлюк В. Л., к.ю.н, доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін; Панкевич І. М., д.ю.н., професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальний за випуск: Міщук І. В., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Гарант ОП 081 «Право»

Міщук І. В.

Попередня версія методичних вказівок 07-02-76М

ЗМІСТ

1. Передмова.....	3
2. Тематика практичних занять	6
3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	7
4. Критерії та шкала оцінювання.....	7
5. Плани практичних занять.....	8
6. Самостійна робота студентів	16
7. Рекомендована література	16

© В. Л. Приступлюк,
І. М. Панкевич, 2024
© НУВГП, 2024

ПЕРЕДМОВА

Досвід доводить, що той, хто заздалегідь передбачає необхідні схеми, може діяти дуже швидко, коли настає час для їх здійснення.

*Кардинал Рішельє
(1585-1642 рр.)*

У кожній країні діє її власне конституційне право, що надає можливість зберігати свою особливість для кожної країни доти, доки існуюватимуть суверенні держави.

Вивчення дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» сприяє політичному самопізнанню, розумінню місця і ролі незалежної України у світі. Основними завданнями дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» є: дати можливість студентам отримати цілісне уявлення про конституційний лад провідних країн світу; з'ясувати причини і процес виникнення, розвитку та функціонування різних конституційних реформ, державних органів і найважливіших інститутів правотворчої та правозастосовної діяльності та спричинили найбільший вплив простежити державно-правові процеси у зарубіжних країнах, причини їх походження, природа і значення на певних історичних етапах; закріпити вміння та навички самостійної роботи студентів з джерелами з окресленої проблематики, застосовувати сучасні підходи до їх трактування; вести конструктивну дискусію; інтерпретувати результати власних наукових досліджень та формулювати обґрунтовані висновки.

Одночасно навчальна дисципліна «Конституційне право зарубіжних країн» має і велике пізнавальне значення, оскільки отриманні знання сприятимуть формуванню демократичних поглядів, сучасної правосвідомості громадян нашої держави.

Компетентності:

ІК – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1 - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7 – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10 – здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11 – здатність реалізовувати свої права і обов’язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13 – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки та технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК1 – здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2 – здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3 – цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4 - здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК5 – здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК6 – здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК8 – здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК10 – здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК12 – здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13 – здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК16 – здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК19 – здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовувати сучасні інформаційні технології.

Програмні результати навчання:

РН3 – проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

PH9 – самостійно визначати ті обставини, у з’ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

PH12 – доносити до респондента з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

PH18 - застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH19 – пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

PH20- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і ро-бити обґрунтовані правові висновки.

PH21 – готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

2. Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин, денна форма	К-сть годин, заочна форма
Модуль 1. Загальна частина			
1	Правова основа конституційного (державного) права зарубіжних країн	2	1
2	Основи теорії конституції у зарубіжних країн	2	1
3	Конституційно-правові основи суспільного та державного ладу зарубіжних країн	2	1
4	Конституційно- правовий людини і громадянина у зарубіжних країн	2	1

5	Форми безпосереднього народовладдя у зарубіжних країнах	4	1
Модуль 2. Особлива частина			
6	Глава держави у зарубіжних країнах	4	2
7	Органи законодавчої влади у зарубіжних країнах	4	2
8	Законодавчий процес у зарубіжних парламентах	4	2
9	Конституційно-правовий статус уряду у зарубіжних країнах	2	1
10	Органи судової влади у зарубіжних країнах	2	1
11	Значення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах	2	1
Всього:		30	14

3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться за формами:

- оцінювання роботи студентів на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, участь в обговоренні проблемних питань, оцінки розв'язування ситуаційних завдань;
- опрацювання завдань для самостійної роботи;
- написання модульних контролів.

4. Критерії та шкала оцінювання

Для досягнення цілей та завдань курсу здобувачам потрібно вчасно виконати завдання зі складання та оформлення документів, вчасно здати модульні контролі знань.

Викладач проводить оцінювання індивідуальних завдань студентів шляхом усного опитування та письмових завдань.

Також, студент під наглядом викладача самостійно оцінює свою роботу.

За вчасне та якісне виконання усіх видів завдань, студент отримує такі обов'язкові бали:

Від 4 до 5 балів за якісну підготовку до кожного практичного заняття;

12 балів за якісне оформлення індивідуального завдання;

20 балів – модуль 1;

20 балів – модуль 2.

Усього 100 балів.

Додаткові бали студент може отримати при написанні наукової статті, наукової роботи на конкурс, есе, тощо. Тему для дослідницької роботи студенти можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали аспірантам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

Модульний контроль проходить у формі тестування. У тесті 30 запитань різної складності: рівень 1 – 26 запитань по 0,5 бали (13 балів), рівень 2 – 3 запитання по 1 бали (3 бали), рівень 3 – 1 запитання по 4 бали (4 бали). Усього – 20 балів.

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Загальна частина

Тема 1. Правова основа конституційного (державного) права зарубіжних країн

1. Визначення поняття «конституційне право зарубіжних країн», характеристика предмету та основних методів та функцій.

2. Система конституційного права зарубіжних країн.

3. Суб'єкти конституційного права зарубіжних країн.

4. Джерела конституційного права зарубіжних країн.

Завдання до теми:

1. Складіть порівняльну таблицю «Види конституційно-правових норм», використовуючи різні критерії класифікації (як найменше – 5). Наведіть приклади за кожним видом норм конституцій зарубіжних країн.
2. Використовуючи взаємозв'язки між навчальними дисциплінами, зокрема між конституційним правом зарубіжних країн та історією держави і права зарубіжних країн, сформулюйте історичну довідку про становлення конституційного права як галузі права у зарубіжних країнах.
3. Проаналізуйте які джерела конституційного права є характерними для України та інших зарубіжних країн? Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці.

Тема 2. Основи теорії конституції у зарубіжних країнах

1. Поняття та сутність конституції як основного закону держави.
2. Зміст, форма і структура Конституцій.
3. Підготовка, прийняття, ревізія та скасування конституції.

Завдання до теми:

1. Складіть таблицю «Способи прийняття конституцій» із зазначенням країн, у яких використовувався той чи інший спосіб (не менше 20 країн).
2. Порівняйте за сутністю, змістом, формою та порядком внесення змін конституції Франції, Великобританії, України, Порівняльно-правовий аналіз оформіть у вигляді таблиці.

Тема 3. Конституційно-правові основи суспільного та державного ладу зарубіжних країн

- 1 Конституційні засади суспільного життя у зарубіжних країнах.

2. Основний закон і політична система суспільства.
3. Державно-правовий принцип поділу влади.
4. Поняття форми держави. Форми державно-територіального устрою в зарубіжних країнах.. Форма правління в зарубіжних країнах. Форма державного режиму.

Завдання до теми:

1. Розробіть структурно-логічну схему на тему: «Взаємодія церкви та держави» (на прикладі 3-х зарубіжних країн).
2. Використовуючи тексти конституцій зарубіжних країн, підготувати по два приклади (статті або їх витяги) конституційного закріплення основ суспільного ладу в економічній, соціальній, духовно-культурній сферах.
3. Проаналізуйте текст будь-яких трьох конституцій та визначте форму держави з усіма її елементами (формою державного правління, формою державного устрою, державним режимом)?
4. Складіть порівняльну таблицю «Види республік», з якої було б зрозуміло різницю між парламентською, президентською та змішаною республікою. Наведіть приклади зарубіжних держав.

Тема 4. Конституційно- правовий людини і громадянина у зарубіжних країн

1. Права, свободи і обов'язки в теорії конституціоналізму.
2. Принципи конституційного статусу особи.
3. Права, свободи і обов'язки особи у зарубіжних країнах.
4. Гарантії здійснення прав і свобод громадян.
5. Правовий статус іноземних громадян.

Завдання до теми:

1. Встановіть різницю між категоріями «громадянство» та «підданство». Викладіть у вигляді порівняльної таблиці.
2. Підстави припинення громадянства в зарубіжних країнах.

Наведіть приклади країн в яких забороненою є денационалізація та денатуралізація?

3. У подружжя: італійського громадянина та французької громадянки, що знаходяться у службовому відрядженні в Аргентині народилась дитина. Яке громадянство отримає народжена дитина? Відповідь обґрунтуйте на підставі чинного законодавства.

Тема 5. Форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах

1. Поняття, соціальне призначення та політична роль виборів у зарубіжних країнах.

2. Поняття та принципи виборчого права у зарубіжних країнах. Види виборів у зарубіжних країнах.

3. Виборчі системи у зарубіжних країнах. Виборчий процес у зарубіжних країнах. Його основні стадії.

4. Поняття, соціальна функція та види референдумів у зарубіжних країнах. Правові наслідки референдумів.

Завдання до теми:

1. Складіть таблицю «Виборчі органи у зарубіжних країнах» із зазначенням порядку їхнього утворення, часу дії, охоплюваної території, тощо.

2. Які існують способи визначення виборчих квот. На конкретному прикладі продемонструйте порядок розподілу мандатів між партіями із використанням цих формул.

3. Порівняйте які виборчі системи застосовуються в різних країнах на парламентських виборах. Складіть порівняльну таблицю (не менше 20 країн).

Модуль 2. Особлива частина

Тема 6. Глава держави в зарубіжних країнах

1. Поняття інституту глави держави та його місце в системі центральних органів влади. Юридичні форми глави в зарубіжних країнах.
2. Порядок заміщення посади глави держави.
3. Основні повноваження глави держави у зарубіжних країнах.
4. Відповідальність глави держави у зарубіжних країнах.

Завдання до теми:

1. Проаналізуйте яким чином та за яких підстав відбувається процедура імпічменту. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці.
2. Складіть схему «Способи престолонаслідування» і наведіть приклади монархій, у яких ці системи використовуються.
3. Порівняйте статус глави держави – президента в президентській, парламентській та змішаній республіках. Результати викладіть у вигляді таблиці.

Тема 7. Органи законодавчої влади у зарубіжних країнах

1. Поняття парламенту та парламентаризму.
2. Порядок формування та порядок роботи парламентів зарубіжних країн.
3. Припинення роботи парламентів

Завдання до теми:

1. Загальновідомо, що у Великобританії діє кілька політичних партій, але до 1997 р. багато років при владі стояла одна – консервативна партія. Її тепер змінила лейбористська. Обидві ці партії час від часу змінюють одна одну у влади. Інші партії уряд не формують. Яка партійна система у Великобританії. Відповідь обґрунтуйте.
2. Державний секретар у справах Шотландії видав прокламацію про розпуск Парламенту Шотландії, посилаючись на перевищення Парламентом Шотландії наданої компетенції, і

про проведення виборів нового складу Парламенту Шотландії. Голова Парламенту Шотландії відмовився виконувати це розпорядження, вказуючи, що, по-перше, прийняття подібних актів не входить до кола повноважень Державного секретаря та, по-друге, вихід за межі компетенції не є підставою для розпуску Парламенту Шотландії. Чи відповідають дії Державного секретаря у справах Шотландії Акту про Шотландію 1998 р.? Які існують підстави для розпуску Парламенту Шотландії? Які посадові особи компетентні здійснювати розпуск Парламенту Шотландії?

Тема 8. Законодавчий процес у зарубіжних парламентах

1. Конституційно-правовий статус парламентарія у зарубіжних країнах.
2. Компетенція парламентів у зарубіжних країнах.
3. Законодавчий процес у парламентах.

Завдання до теми:

1. Під час сесійного засідання Сенату США було проведено голосування, в якому взяв участь віце-президент США як головуючий. Голосування по винесеному питанню проводилось вперше, і в результаті нього було з'ясовано, що, окрім голосу віце-президента, голоси сенаторів розділились порівну. Від одного сенатора поступило заперечення щодо процедури. В чому може полягати це заперечення? Чи була дійсно порушена процедура голосування?
2. Уряд Її Королівської Величності Об'єданого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії подав до Палати громад законопроект про здійснення платежів із державного фонду позик. Палата громад схвалила відповідний законопроект, але Палата лордів відмовилась його розглядати. Через місяць Палата громад повторно проголосувала за законопроект про здійснення платежів із державного фонду позик і представила його Королеві для санкції без згоди Палати лордів. Спікер Палати лордів звернувся до Верховного Суду Об'єданого

Королівства Великої Британії і Північної Ірландії з проханням ви-знати процедуру прийняття даного законопроекту такою, що не відповідає чинному законодавству. Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії Палати громад і Палати лордів Акту про Парламент 1911 р.? Розкрийте механізм взаємодії Палати громад і Палати лордів законодавчому процесі.

Тема 9. Конституційно-правовий статус уряду у зарубіжних країнах

1. Поняття та місце у системі органів державної влади зарубіжних країн.
2. Класифікація урядів.
3. Порядок формування уряду в зарубіжних країнах. Внутрішня структура уряду.
4. Компетенція уряду у зарубіжних країнах. Порядок діяльності уряду.
5. Конституційна відповідальність урядів (органів виконавчої влади).

Завдання до теми:

1. Порівняйте статус глави уряду в Україні та інших країнах? Результати слід викласти у формі порівняльної таблиці
2. Проаналізуйте обсяг компетенції урядів в зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (не менше 10 країн).
3. Складіть розгорнуту схему «Способи формування урядів» із зазначенням країн, у яких вони використовуються.
4. Оберіть декілька зарубіжних країн (якнайменше 4) і з'ясуйте, які підстави дострокового припинення повноважень парламенту передбачені у законодавстві цих країн, хто є суб'єктом прийняття цих рішень. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Тема 10. Органи судової влади у зарубіжних країнах

1. Поняття судової влади та її місце у системі органів

державної влади зарубіжних країн.

2. Конституційні основи організації судової системи у зарубіжних країнах.

3. Конституційно-правовий статус судді у зарубіжних країнах.

4. Конституційні принципи правосуддя у зарубіжних країнах.

Завдання до теми:

1. Порівняйте конституційні принципи судоустрою в Франції, США, Іспанії, Швеції. Викладіть у вигляді порівняльної таблиці.

2. Надайте характеристику основним моделям конституційного контролю в зарубіжних країнах. Викладіть у вигляді порівняльної таблиці.

3. Проаналізуйте яким чином формується суддівський корпус в країнах світу. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (не менше 20 країн).

4. Проаналізуйте статус суддів в зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (не менше 20 країн) (держава, назва суду, вимоги до кандидата, термін повноважень, підстави припинення повноважень).

Тема 11. Значення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах

1. Поняття та місце органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

2. Характерна структурність для органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

3. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з іншими гілками влади.

Завдання до теми:

1. Порівняйте конституційні повноваження органів місцевого самоврядування (оберіть не менше 3-х країн).

Викладіть у вигляді порівняльної таблиці.

2. Проаналізуйте яким чином формується склад органів місцевого самоврядування в країнах світу. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (не менше 10 країн).

3. Оберіть декілька зарубіжних країн (якнайменше 5) і з'ясуйте, які підстави дострокового припинення повноважень органів місцевого самоврядування передбачені у законодавстві цих країн. Результати оформіть у вигляді таблиці.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Міжнародне приватне та міжнародне публічне право» та формуванню у них навичок та вмій одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання лекційних матеріалів та опрацювання додаткової літератури;

- підготовка до практичних занять;

- виконання різного характеру завдань;

- робота в Інтернеті, пошук інформації;

- вибір теми та написання есеїв;

- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення;

- складання тез доповіді на конференцію.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування доповідей, обговорення проблемних питань, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей студентів, представлення результатів самостійної роботи.

7. Рекомендована література

Основна література:

1. Бориславська О. Парламентаризм в умовах європейської моделі конституціоналізму: доктринальні основи

та сучасні виклики. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 51–58.

2. Панкевич І. Становлення сучасної представницької демократії: український та зарубіжний досвід. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення*: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 червня 2021 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К. : Прінт-Сервіс, 2021. С. 369–377.

3. Pankevych I., Reforma systemu samorządu lokalnego a decentralizacja władzy na Ukrainie. *Проблеми трансформації конституційних засад фінансової та матеріальної основи місцевого самоврядування в умовах децентралізації публічної влади в Україні*: матеріали міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Івано-Франківськ, 24 червня 2020 року) / упорядник В. І. Розвадовський. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. С. 28–32.

4. Зінченко О. Особливості форми правління арабських монархій (порівняльний аналіз). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 50–64.

5. Білоскурська О. Конституційна доктрина в системі сучасних джерел конституційного права. *Часопис Київського університету права*. 2019. No3. С. 69–73.

6. Конституційне право зарубіжних країн. Для підготовки до іспитів / упор. Тетарчук І. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 206 с.

7. HELVETICA'S VADEMECUM. Конституційно-правова наука та освіта в персоналіях / Батанов О., Головка К., Мішина Н. Запоріжжя : Гельветика, 2021 160 с.

8. Шаповал В. Конституційне право зарубіжних країн. Академіч. курс : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2023. 224 с.

9. Закоморна К. О. Посібник для підготовки до іспиту з державного (конституційного) права зарубіжних країн. Харків : Право, 2021. 248 с.

10. Черняк Є. Охорона Конституції України та конституцій зарубіжних країн: конституційно-порівняльний аналіз : монографія. К. : Ліра-К, 2020. 592 с.

11. Нестор В. Самоврядування у містах України та Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії: конституційно-порівняльний аналіз. Запоріжжя : Гельветика, 2020. 388 с.

12. Мішина Н., Міхальков В. Конституційне право зарубіжних країн. Запоріжжя : Гельветика, 2019. 644 с.

13. Праксеологія парламентського контролю: порівняльно-аналітичне дослідження / Крегул Я., Куцин М., Нечипорук Г. Запоріжжя : Гельветика, 2020. 262 с.

14. Конституційне право зарубіжних країн : навчально-методичний посібник / О. Волощук, В. Качурінер, В. Колесник. Одеса : Фенікс, 2021. 145 с. (Серія: «Навчально-методичні посібники»).

15. Конституції країн світу: Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Естонська Республіка / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович ; переклад А. О. Воїнова. К. : ОВК, 2022. 162 с.

16. Правова основа європейських держав. Конституції Франції, Італії, Польщі / ред. В. Шаповал. К. : Юрінком Інтер, 2023. 148 с.

17. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / Н. Мішина, В. Міхальов, В. Куранін та ін.; за ред. Н. Мішиної, В. Міхальнової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 644 с.

18. Пекарчук В. Конституційне право зарубіжних країн : навч.-метод. посіб. для курсантів та студентів ден. форми навчання / Володимир Михайлович Пекарчук, Владислав Станіславович Олійник, Микола Миколайович Ребкало ; Акад. Держ. пенітенціарної служби. Чернівці : Академія ДПтС, 2019. 177 с.

Допоміжна література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. Офіційний переклад. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036

2. Зінченко О. Особливості форми правління арабських монархій (порівняльний аналіз). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 50–64.

3. Кириченко В. Церковно-державні відносини в контексті релігійного різнодумства. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 65–78.

4. Комарова Т. Організація судової системи Європейського Союзу. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 79–96

5. Чернеженко О. Конституційно-правова модель місцевого самоврядування в Швейцарії. К. : Ліра-К, 2018. 192 с.

6. Коротюк О. В., Лавринович О. В. Конституції країн світу. Республіка Сербія, Республіка Косово, Республіка Албанія, Чорногорія. К. : ОВК, 2022. 324 с.

7. Державознавство: підручник / В. Сухонос, В. Сухонос, А. Куліш, Р. Білокін; за ред. Володимира Сухоноса. Суми : Університетська книга, 2021. 493 с.

8. Савчин М. В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 328 с.

Інформаційні ресурси в Інтернет:

1. <http://www.nbu.gov.ua> – бібліотека ім. В. І. Вернадського
2. <http://zakon.rada.gov.ua> – Верховна Рада України
3. <http://www.president.gov.ua> – Президент України
4. <https://www.un.org/ru/> – Організації Об'єднаних Націй
5. <https://supreme.court.gov.ua> – Верховний суд України
6. <http://www.ials.sas.ac.uk/library/> – Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія